

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

03.12.2025.

Nr. 1-12/17

Ventspils pilsētas Sociālajam dienestam
soddienests@ventspils.lv

Bērnu aprūpes centram "Namiņš"
namins@ventspils.lv

Ziņojums par bērnu tiesību ievērošanu Ventspils Bērnu aprūpes centrā "Namiņš"

Tiesībsarga biroja darbinieki 2025. gada 6. novembrī, veicot iepriekš nepieteiktu vizīti, pārbaudīja bērnu tiesību ievērošanu Ventspils Bērnu aprūpes centrā "Namiņš" (turpmāk – Centrs) Skroderu ielā 13/13a, Ventspilī. Centrs izveidots deinstitucionalizācijas (DI) projekta ietvaros un nodrošina ģimeniskai videi pietuvinātu ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu bērniem.

1. Vispārīgs raksturojums

Centrs sastāv no divām atsevišķām dzīvojamām ēkām un nodrošina 12 vietas bērniem vecumā līdz 17 gadiem. Vizītes laikā katrā dzīvojamā ēkā tika izmitināti pa sešiem bērniem vecumā no 9 līdz 16 gadiem. Centram ir labiekārtots iekšpagalms, kas nodrošina drošu un sakoptu ārējo vidi, kā arī nodrošināta teritorija bērnu aktīvām rotaļām un brīvā laika pavadīšanai, veicinot viņu fizisko attīstību un kvalitatīvu atpūtu. Centram ir automašīna, ko izmanto, piemēram, bērnu nogādāšanai pie mediķiem vai uz pulciņiem. Centrā kopā ir nodarbināti 12 darbinieki – 10 sociālie audzinātāji, kuru darbs tiek organizēts maiņās, viens sociālais darbinieks un Centra vadītāja.

2. Sadzīves apstākļi

Dzīvojamās telpas ir labiekārtotas, estētiski sakārtotas un atbilstošas bērnu vecumposma vajadzībām. Katra dzīvojamā istaba paredzēta diviem bērniem, taču Centrā ir iespēja, ka bērns dzīvo istabā viens, ja ir tāda nepieciešamība. Uz sienām dažās telpās bija redzami bojājumi un

skrāpējumi, kas norāda uz nepieciešamību veikt nelielu kosmētisko remontu. Viena bērna istabā skapim bija izlūzušas durvis un tās bija atstutētas pret skapi.

Lai arī kopumā telpas ir iekārtotas tā, lai nodrošinātu bērniem atbilstošus ikdienas dzīves apstākļus, vienlaikus telpu individualizācija vēl var tikt pilnveidota, piemēram, izmantojot bērnu fotogrāfijas vai citus dekoratīvus elementus, regulāri veicot kosmētiskos remontus un pievēršot uzmanību sabojātu mēbeļu salabošanai.

Telpās nodrošināts interneta pieslēgums, un lielākajai daļai bērnu ir personīgie mobilie tālruņi. Tāpat katrā dzīvojamā mājā ir viens audzinātāju mobilais telefons, kuru nepieciešamības gadījumā var izmantot arī bērni, ja bērnam nav sava personīgā mobilā telefona. Telefona sarunu ilgums bērniem neesot ierobežots. Katrā dzīvojamā ēkā ir viens dators, kuru bērni drīkst izmantot, ja tas nepieciešams mācībām vai citām vajadzībām. Apģērba iegādes process tiek organizēts, nodrošinot bērnu aktīvu iesaisti – bērni kopā ar darbiniekiem dodas uz tirdzniecības vietām un patstāvīgi izvēlas sev nepieciešamo apģērbu. Šāda pieeja veicina bērnu pašnoteikšanos, praktisko iemaņu attīstību un izpratni par racionālu līdzekļu izmantošanu. Līdzvērtīgs līdzdalības princips tiek īstenots arī ēdienkartes plānošanā. Bērni ir iesaistīti ēdienreižu izvēlē un produktu iegādē, tādējādi attīstot prasmes plānot ikdienas maltītes, izvērtēt uztura kvalitāti un uzņemties atbildību par ikdienas lēmumiem. Šāds modelis ne vien nodrošina bērniem reālu iespēju ietekmēt sev nozīmīgus ikdienas jautājumus, bet arī veicina viņu sociālo kompetenču un patstāvības attīstību.

3. Izglītības un interešu nodarbības

Bērni aktīvi iesaistās interešu izglītībā – tostarp tautas dejās, mākslas nodarbībās, sporta aktivitātēs un citos pulciņos. Centrs nodrošina bērniem iespēju apmeklēt sporta zāli, iegādājoties abonementus tiem, kuri to vēlas. Vienlaikus Centra darbinieki norādīja uz būtiskiem izaicinājumiem, kas saistīti ar bērnu motivāciju apmeklēt skolu. Atsevišķi bērni sistemātiski atsakās apmeklēt izglītības iestādi, pamatojoties uz negatīvu pieredzi vai subjektīvi viņiem nepiemērotu skolas vidi, un daļa jauniešu izvēlas mācīties tālmācības formā. Centra darbinieki aktīvi cenšas meklēt katram bērnam atbilstošākos risinājumus izglītības nodrošināšanā, tostarp sadarbojoties ar izglītības iestādēm un atbalsta personālu, sniedzot individuālu motivējošu atbalstu un pielāgojot mācību pieeju bērna vajadzībām, taču šie centieni ne vienmēr nodrošina vēlamo rezultātu. Tādēļ būtu lietderīgi turpināt attīstīt individuālus risinājumus bērnu izglītības procesā, piemēram, rūpīgi izvērtējot katra bērna grūtību cēloņus, nodrošinot atbilstošāku izglītības vidi un nepieciešamo atbalstu mācību procesā, lai pakāpeniski veicinātu bērnu spēju un motivāciju regulāri apmeklēt

skolu. Dažiem bērniem, kuru zināšanu līmenis ir būtiski zemāks par skolas prasībām, vēlams izmantot ne tikai skolas nodrošināto atbalstu un resursus, lai bērnam palīdzētu mācību procesā, bet, piemēram, apsvērt iespēju piesaistīt privātskolotājus noteiktajiem mācību priekšmetiem, lai sniegtu atbalstu bērnam mācību satura apguvē Centrā. Šādu individuālo risinājumu ieviešana varētu veicināt bērnu pozitīvāku attieksmi pret mācību procesu un pakāpenisku skolas apmeklējuma stabilizēšanos. Tāpat bērnu motivācijas veicināšanai apmeklēt skolu, mācīties un sasniegt labus rezultātus var būt dažādu pamudinājumu ieviešana Centrā, piemēram, uzslavas, personiska vai publiska pateicība bērnam, nelielas balvas un citu noteiktu iespēju piešķiršana. Jauniešu motivācijai gūt izglītību var izmantot arī sarunas par viņu nākotnes mērķiem un profesijas izvēli.

4. Bērnu uzvedības un sociālie riski

Atsevišķiem pusaudžiem novērotas atkārtotas prettiesiskas darbības, tostarp mantiska rakstura pārkāpumi un administratīvi pārkāpumi. Šiem bērniem ir izstrādātas sociālās uzvedības korekcijas programmas un piesaistīti mentori. Tomēr darbinieki informēja, ka līdz šim būtiski uzvedības uzlabojumi nav konstatēti.

Diviem bērniem identificētas atkarības problēmas, kuru dēļ viņi saņēmuši gan stacionāru, gan ambulatoru ārstēšanu. Centra darbinieki atzina, ka līdz šim atkarības problēmas šiem bērniem pēc epizodiski nodrošinātās ārstēšanas nav mazinājušas un novērstas. Centra darbinieki uzsvēra, ka Ventspils pilsētā pastāv būtisks speciālistu trūkums, īpaši atkarību profilakses un ārstēšanas jomā, kas ievērojami apgrūtina savlaicīga un efektīva atbalsta sniegšanu bērniem.

2025. gada 16. jūlijā stājās spēkā grozījumi¹ Ārstniecības likumā, ar kuriem Ārstniecības likums tika papildināts ar 64.¹ pantu. Minētais pants nosaka kārtību, kādā stacionārā ārstniecības iestādē uzņem un izvērtē nepilngadīgu pacientu, nepieciešamības gadījumā iesaistot tiesu un nodrošinot nepārtrauktu obligātu narkotiskās palīdzības procesu nepilngadīgajiem ar pārmērīgu, kaitējošu vielu lietošanas traucējumiem vai ar konstatētu atkarību. Gadījumos, kad atkarību izraisošu vielu lietotājam ir noteikts augsts medicīniskais risks, taču pacients atsakās no turpmākas ārstēšanas, tiesai ir jāapstiprina ārstniecības personas lēmums par obligātas ārstēšanas nepieciešamību nepilngadīgajam 72 stundu laikā. Savukārt ārstniecības iestādei ir jānodrošina apstākļi, lai nepilngadīgais patvaļīgi nevarētu pamest ārstniecības iestādi līdz lēmuma pieņemšanai un lēmuma

¹ 19.06.2025. likums "Grozījumi Ārstniecības likumā".

izpildes laikā. Grozījumu mērķis bija novērst nepilnības narkoloģiskā profila pakalpojumu nodrošinājumā nepilngadīgajiem ar atkarības problēmām un viņu obligātā ārstēšanā.

Rekomendācija: Situācijā, kad tiek konstatēts, ka bērns nonācis alkohola, narkotisko, psihotropu vai toksisko vielu ietekmē, **aicinu Centru** nodrošināt, ka bērns tiek nogādāts stacionārā ārstniecības iestādē, kur narkologam vai atkarību psihiatram, vai psihiatram, vai bērnu psihiatram 72 stundu laikā būs jāizvērtē bērna veselības, dzīvības un sociālos riskus, kā arī jāpieņem lēmums par obligātās ārstēšanas nepieciešamību, vienlaikus ārstniecības iestādei ierobežojot bērna iespējas patvaļīgi pamest ārstniecības iestādi līdz lēmuma pieņemšanai.

5. Bērnu emocionālā labbūtība un iestādes mikroklimats

Pārbaudes laikā konstatēts, ka Centra vide ir droša un atbalstoša. Bērnu un darbinieku savstarpējās attiecības raksturo draudzīgums, savstarpēja cieņa un emocionāls atbalsts. Intervijās bērni pauda apmierinātību ar dzīves apstākļiem un Centra nodrošinātajiem pakalpojumiem.

Tiesībsarga biroja darbinieki nekonstatēja būtiskas problēmas ar bērnu neatļautu prombūtni – šādi gadījumi esot reti, un vairums bērnu nakšņo Centrā. Tomēr, ja bērni dodas neatļautā prombūtnē, Centrs par to informē Valsts policiju.

6. Saskarsmes tiesības

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33. panta pirmā daļa noteic, ka bērnam, kas nodots aizbildnībā vai audžuģimenē vai ievietots bērnu aprūpes iestādē, ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā, izņemot gadījumus, kad tas:

- 1) kaitē bērna veselībai, attīstībai un drošībai;
- 2) rada draudus aizbildņiem, audžuģimenēm, bērnu aprūpes iestāžu darbiniekiem vai citiem bērniem.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr.338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" 36.3 apakšpunktu bērnu aprūpes institūcija šo noteikumu 6.2. apakšpunktā minētajā klienta lietā papildus iekļauj ziņas par aprūpē esoša bērna vecākiem, brāļiem (pusbrāļiem) un māsām (pusmāsām).

Iepazīstoties ar bērnu lietām, konstatēts, ka šī informācija tajās nav pieejama. Darbinieki norādīja, ka iestādē līdz šim nav pastāvējusi prakse pieprasīt minētās ziņas no Pilsonības un migrācijas lietu

pārvaldes. Šāda pieeja ir jāmaina, nodrošinot, ka nepieciešamā informācija tiek savlaicīgi pieprasīta un iekļauta bērna lietā, kā to paredz normatīvais regulējums. Šo ziņu esība ir būtiska vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, tā nodrošina iespēju sekot līdzi izmaiņām bērna ģimenes tiesiskajā situācijā, tostarp noskaidrot, vai kāds no vecākiem nav miris un vai bērnam līdz ar to nepienākas apgādnieka zaudējuma pensija. Otrkārt, informācija par bērna tuviniekiem ir nepieciešama, lai institūcija varētu pienācīgi nodrošināt un veicināt bērna tiesības uz saskarsmi ar vecākiem, brāļiem, māsām, vecvecākiem un citiem radiniekiem.

Rekomendācija: Aicinu Centru aktīvi veicināt un atbalstīt bērna saskarsmi ar viņa tuviniekiem, vienlaikus pieprasot nepieciešamo informāciju par bērnu tuviniekiem.

7. Labā prakse

Centrs īsteno labu pārvaldības praksi, regulāri organizējot bērnu sapulces (reizi mēnesī), kurās tiek apspriestas aktualitātes, sniegtas bērnu iniciatīvas un pārrunāti iestādes iekšējie jautājumi. Sapulces ir protokolētas, nodrošinot procesu caurskatāmību un bērnu līdzdalības tiesību ievērošanu. Pozitīvi vērtējama Centra darbinieku mērķtiecīgā un atbildīgā rīcība šīs prakses īstenošanā, jo tā apliecina darbinieku apņemšanos veidot atklātu, bērniem draudzīgu un viņu viedokli respektējošu vidi.

Kā labu praksi var minēt arī Centrā izstrādāto ārstu apmeklējuma tabulu, kas ļauj pārskatāmi sekot līdzi veiktajiem ārstu apmeklējumiem kalendārā gada griezumā, vienlaikus no tabulās veiktajiem ierakstiem secināms, ka bērni regulāri tiek nogādāti pie ārsta un saņem nepieciešamos veselības aprūpes pakalpojumus, tostarp stomatologa un zobu higiēnista pakalpojumus.

Par tiesībsardzes rekomendāciju izpildi, **lūdzu informēt līdz 2026. gada 12. janvārim.**

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja darbiniekiem.

Ar cieņu

tiesībsardze

Karina Palkova